

TRANSILVANIA

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nr. 5.

SIBIIŪ, 15 MAIŪ 1890.

Anulă XXI.

ÎNVĚȚĂMĚNTULŪ EDUCATIVŪ ȘI ÎNSEMNĂTATEA LUI PEDAGOGICĂ.

Una din caracteristicile *învĚțămĚntului educativŪ* este, cĂ elŪ nu se mĂrginesce de a dĂta pe elevi cu *cunoscințe* și *dexteritĂți*, menite numai pentru vre-o chiĂmare Ăre-care, nici de a-i introduce în vre-una sĚu alta din *sciințe* orĂ *arte*, ci problema lui este de a mĂri și potența activitatea spiritualĂ a elevilorĂ astfelŪ, ca prin aceea sĂ-și cĂștigue o *desvoltare*, o *culturĂ* spiritualĂ *multilateralĂ*. Dar ceea-ce caracterisĂzĂ în modŪ și mai esențialŪ ființa *învĚțămĚntului educativŪ* este tendența lui de a promova de odatĂ cu *cultura minții* elevilorĂ și *cultura inimii* lorŪ. Tendența acĚsta a *învĚțămĚntului educativŪ* este cu deosebire, dupĂ carea elŪ se și numesce *astfelŪ*, ținta lui fiindŪ una și aceeași cu ținta supremĂ a *educațiunii*. Din considerarea țintei sale *învĚțămĚntului educativŪ* se dĂ și numirea de *pedagogicĂ*.

Este însă de observatŪ, cĂ *învĚțămĚntului educativŪ* e datŪ de a influința directŪ și imediatŪ numai asupra *culturei minții*, carea se constituie din *idei* și din combinațiunile aceloră, din *memoriĂ*, *fantasiĂ* și *inteligență*, earĂ asupra *culturei inimii*, ale cĂrei pĂrți constitutive sĂntŪ anumite *sentimente* și *nĚsuiințe*, acela pĂte influința numai mijlocitŪ prin *idei*. De aci se pĂte înțelege pentru-ce *cultura minții* se pĂte promova multŪ mai ușorŪ decĂtŪ a *inimii*.

Ceea-ce face posibilŪ, ca *cultura inimii* sĂ se pĂtĂ înainta deodatĂ cu *cultura minții* și prin aceea chiar, este

faptul, că între fenomenele, ce constituiesc conținuturile amintitelor două specii de cultură, există un astfel de nexu causală că, dezvoltându-se *idei* în spirit, raporturile lor dau imediat naștere la anumite *sentimente* și acestea în rândul lor devin totu atâtea impulsioni, totu atâtea *motiv* pentru *năsuițe*. În nexul acesta jăcă unu rolă fărte însemnată anume o *dispozițiune spirituală*, cunoscută sub nume de *interesă*, care are de basă *idei* și *sentimente* de o deosebită forță și care tocma pentru aceea să și presență în viață ca *motorulă* celū mai puternicū alū *năsuițelorū* și alū *voiuțelorū* și prin urmare alū *lucrărilorū* și *faptelorū* omenesce.

Din considerarea acestui faptu *Pedagogia sciințifică* și pretinde, ca prin *invățământulū educativū* să se caute înainte de tôte a se produce în spiritulū elevilorū unu *interesă*, care de o parte să-î dispună de a se ocupa cu plăcere și în modū spontanū cu lucrările, menite de a le înainta *cultura multilaterală*, și de alta să-î determine de a se conforma pe urmă și cu purtarea și cu faptele lorū după aceea cultură. *Interesulū* acesta, impusū de pedagogiă ca celū mai deaprobe scopū alū *invățământulū educativū*, spre deosebire de alte *interese* se numesce și elū *pedagogicū* și dezvoltarea lui în spiritulū elevilorū e, se pôte dice, prin care se arată în modū celū mai evidentū adevărata fință a numitului *invățământū*.

Pentru a puté aprecia mai de aproape însemnătatea *interesulū pedagogicū* și prin urmare și valórea *invățământulū educativū*, prin care e de a se produce, avemū să observămū, că acelu *interesă*, odată dezvoltatū în spiritulū elevilorū, remăne activū și după ce s'a terminatū *invățământulū*. *Interesulū pedagogicū* face pe elevi așa dară, ca nu numai să-și însușesceă câtū mai deplinū materia ce li-se propune, dar să și continue a pētrunde prin meditațiuni *spontane* din ce în ce mai multū în conținutulū și în nexulū internū alū ideilorū căștigate, precum și să-și mărescă prin studii particulare totū mai multū cerculū cunoscințelorū lorū. O astfelū de aprofundare și augmentare spontană a *sciinței* în direcțiunile, date de *interesulū*

pedagogică, este însă un câștig, ce nu se poate din destul prețui, știut fiind, că în timpul scurt, câtă e dată educatorului de a influența asupra elevilor, aceștia nici pe departe nu pot fi aduși la un grad atât de înalt de dezvoltare și nu li-se pot da cunoștințele necesare pentru viața într-o astfel de măsură, încât să nu mai aibă trebuință de a-și completa și înșiși cultura lor spirituală, progresându în aceea tot mai mult și mai mult, din indemn propriu și din adevărată iubire către cultură, după înviațiunile ce li s'au dat prin învățământ.

Înainte de a fi fost cunoscută valoarea adevărată a *interesului* pedagogic, se cerea de a se face elevilor *învățământul interesant*. Și precum se știe învățătorii, pentru a satisface cerinței acesteia, se foloseau și continuă a se folosi de felurite mijloace atrăgătoare pentru elevi, și anume se le arată sub decursul prelecțiilor anumite ilustrații „interesante“, se întretesă în propunerile lor povești și glume spre a le face plăcere și distracțiune cu ele. Și e știut, că procederile acestea și au și ele efectul lor, prin urmare în tot cazul sînt de preferit unor propuneri seci și sarbede, cari nu pot decăt să stîrnescă în elevi dispreț și aversiune către învățatură. Trebuie însă să observăm, că „a face elevilor *învățământul interesant*“ în modurile arătate, nu e totu una cu „a dezvolta *interesul pedagogic* în elevi“; de ore-ce apucăturile amintite și alte asemenea lor, decăt să aibă vre-un efect, acela nu poate să fiă decăt trecătoru ca și ele, pe când *interesul pedagogic*, care e basat în ideile ce facu partea predominantă din viața spirituală a elevilor, rămâne lucrător și-î împinge pe aceia de a-și completa și cele *idei* cu altele noue din ce în ce mai mult.

De *interesul pedagogic* se deosebesce și acel *interes*, carele e stimulat prin promisiuni și prin punerea în vedere de anumite emolumente, precum se întemplă d. e. când elevilor, pentru-ca să se *intereseze* de lucrările, cu cari educatorul vrea să-î ocupe în scopul promovării dezvoltării lor, le deschide perspective la note bune se la alte avantagii,

ce arü puté să-î preocupe. *Interesulü mijlocitü* prin asemenea promisiuni și perspective, pe lângă-ce e și elü trecătorü, mai stă în opozițiune și cu principiulü moralității, care nu admite ca elevii să fiä înduplecați de a învăța și preste totü de a-și face datorința din motive egoiste. E invederatü prin urmare, că dreptü basă pentru cultura elevilorü, conformă problemei educațiunei, nu pöte servi decâtü *interesulü pedagogicü*, ce nu e *mijlocitü* prin nici unü motivü externü și egotsticü și care nici nu dä nascere la *poște* egoiste, ci după cum s'a ñisü înduplecä pe elevi de a progresa în culturä curatü numai din iubire și din „tragere de inimä“ cätträ aceea.

Venindü a cerceta direcțiunile, în cari e de a se desvolta *interesulü pedagogicü* în elevi, avemü să reflectämü la faptulü că spiritulü omenescü este datü de a lua față de naturä și de ființele din ea o pozițiune mai äntcü de *observatorü* și apoi de *judecätorü*. De aci urmözä, că elevii sântü de a se face ca înainte de töte să aibä *interesü*, sön, ceea-ce e totü una, să se *intereseze* de a *observa* câtü se pöte de bine lucrurile și întempläriile din naturä și din vieța omenescä. *Interesulü* acesta se numesce *empiricü*, fiindü meritü a-î determina pe elevi, ca să-și adune despre ceea-ce este și se întemplä câtü mai multe date *empirice* positive, va să ñică *experiențe* bine întemeiate, din cari äü să se compunä *cunoscințele*, *sciința* și prin urmare *cultura* lorü *intelectualä*.

Și fiindcă pentru a precepe și înțelege lucrurile și întempläriile observate, e necesarü a pöttrunde cu *cugetarea* și *judicata* și în nexulü lorü internü, în elevi e de a se desvolta câtü mai de timpuriü și *interesulü raționalü* (speculativü), care să-î mène de a scruta atätü condițiunile și cauzele câtü și urmäriile și efectele lucrurilorü și întemplärilorü cunoscute. După-cum e invederatü decü *interesulü raționalü* e prin care *cultura intelectualä* a elevilorü are să-și primescä adevërata sa completare. Ceea-ce constituie însä însemnätatea ambelorü speciü de *interese*, va să ñică a celui *empiricü* și *raționalü*, nu e numai faptulü, că ele äü să serve dreptü basă pentru

cultura intelectuală a elevilor. După-cum am văzut *interesul* ca atare totdeauna e împreunată cu anumite *sentimente*. Desvoltându-se prin urmare *interesul empiric* și *rațional*, cu ele deodată se desvoltă în elevi și așa numitele *sentimente* ale adevărului, va să dică *plăcerea* și *mulțumirea* de a cerceta și constata adevărul în ceea-ce privește ființa reală și cauza lucrurilor și întâmplărilor din natură și din viață, și *sentimentele* acestea, odată desvoltate în elevi, sîntu mênite a-i motiva pe aceia, ca să țină la adevăr și în relațiunile lor sociale, determinându-le *voința*, ca să spună numai adevărul în toate împrejurările și să se întrepună pentru adevăr ori-unde ară cere trebuința.

Dar spiritului omenesc e datu a face contemplațiunii și din punctu de vedere alu *frumosului*, și anume alu *frumosului*, ce se presentă atât în natură și în arte, câtu și în înfățișarea ómeniloru preste totu. În scopul de a aprecia *frumosul* încă e deci de a se desvolta în elevi *interesul*. Era pentru a se desvolta unu asemenea *interesul*, care se numesce *esteticu*, elevii au de a se pune, ca după-ce s'au ocupat cu obiectele din punctu de vedere alu ființei și alu cauzelor lor, să le aprecieze și după forma în care se presentă ca frumoase ori ca urite. E de însemnatu, că cu aprecierea aceea deodată se nascu în consciința eleviloru nesce *sentimente*, cari se numescu și ele *estetice* și cari se arată ca plăcere pentru totu ce e hamornicu și *frumosu*, și ca displăcere față de ce e *disharmonicu* și *uritu*. Se póte prin urmare înțelege, că a promova desvoltarea în elevi a *interesului esteticu* și a amintitelor *sentimente*, ce-lu însoțescu, cari sîntu basa *gustului esteticu* și a *judecătii estetice*, este nu numai a le face eleviloru posibilă distingerea între *frumosu* și *uritu*, dar și de a-i pune în stare, ca să póta și gusta *frumosul* și în cele din urmă a le da și stimulul de o parte pentru realizarea aceluia și de altă parte pentru evitarea a totu ce e ordinaru, dejositoru și *uritu*. Și faptulú acesta e de o importanță cu atâtú mai mare, cu câtú *gustulú esteticu*, séu, ceea-ce e totu

una, *judecata estetică* are menirea de a întemeia *cultura estetică* a elevilor, care e cea mai frumoasă decore a omului și la rândul ei 'lă prepară și-lă face accesibilă în gradă forțe mare și pentru *moralitate*.

În legătură cu *interesul estetic* urmază a fi considerat *interesul moral*, ambele fiindă de natură de a se desvolta în spiritulă omenescă în una și aceeași formă. Nexulă firescă, ce există între aceste două specii de *interesă*, se arată prin faptulă că, pe când celă *estetic* se referă la formele externe ale obiectelor și ale înfățișărei omenilor, pe atunci *interesul moral* se raportă la *relațiunile de harmoniă* seă *disharmoniă*, în cari stăă *voințele* omenesci. De aci urmază că, avëndă a desvolta *interesul moral* în elevi, aceștia sântă de a se pune să contempleze câtă mai multe *relațiuni* de *voințe* și să aprecieze, să judece, decă acelea se află în *harmoniă* seă *disharmoniă* unele cu altele. Aprecierea aceea face ca, în casulă primă, când *voințele* se arată în *harmoniă*, să se producă *sentimente* de *plăcere* și *aprobare* totodată, érá în casulă ală doilea *displăcere* și *desaprobare*. Érá *sentimentele* acestea sântă, pe cari se baséză *judecata* seă *conșiența morală*, carea e menită a pune pe elevi în stare de a deosebi *frumosul* seă *binele moral* de *uritul* seă *rêul* moral, ce se arată prin *voințele* și *faptele* omenilor. Ce privesce în deosebi desvoltarea *sentimentelor*, din cari are să se formeze *conșiența morală* a elevilor, de acea desvoltare e de a se purta cea mai mare grijă. Acésta pentru cuvântulă, căci *conșiența morală* pe câtă aprobă *binele* și desaprobă *rêul*, pe atâtă e menită a-i împinge pe elevi și la executarea *binclă* și a-i reținé dela rêu, devenindă astfelă a fi factorulă principală ală *culturei* loră *morale* și prin urmare și ală demnității loră personale.

Urmândă a desfășura mai departe speciile *interesului* pedagogic, avemă să însemnăăm, că pe lângă cele expuse mai sântă încă unele, cari corespundă tendențeloră firesci ale spiritulăi omenescă de a se pune cu ființele însuflețite,

asemenea lui și cu D-zeu în raportu, și a intra chiar în comuniune câtu mai intimă precum cu semenii sei, așa și cu ființa cea mai înaltă, dela care tóte atérnă. Desvoltarea acestorú *interese* în elevi se cere să se facă cu deosebire în vederea *culturei inimei* lorú, după ce *interesele*, de cari ne-amú ocupatú mai înainte, suntu menite, după-cum s'a pututú vedé, de a influința directú mai multú facultatea *judecătii* și *cultura minții*, și numai mijlocitú prin acésta și *cultura inimei*.

După cele expuse celú mai deaprópe *interesú*, menitú a promova în modú imediatú *cultura inimei* elevilorú, este așa dară celú ce se reduce la raportulú dintre ei și semenii lorú. *Interesulú* acesta se numesce *simpateticú*, fiindú menitú a-i dispune pe elevi să pètrundă în stările de fericire și nefericire ale ómenilorú, pentru-ca din cunóscerea acelorú stări să se nască în spiritulú, în *inima* lorú, așa numitele *sentimente simpatice*, cari se arată ca *consimțire* față de *fericirea* alora și ca *compătimire* față de starea lorú nefericită. E invederatú că, pentru desvoltarea acestui *interesú* și a amintitelorú *sentimente*, ce-lú însotescú, âncă trebuie să se pórté cea mai mare îngrijire. În adevèrú, ce póte fi mai frumosú decâtú a-i vedé pe elevi avèndú nobila dispozițiune a *inimei* de a se bucura cu cei ce se bucură, precum și a lua parte cu sinceritate la fericirea lorú, și de altá parte a se întrista cu cei întristați și a participa la nefericirea lor. *Sentimentele simpatice* suntu totú așa de frumoése, pe câtú de urite și detestabile suntu contrastele lorú: *egoismulú*, *invidia* și *bucuria de suferințele* alfora. Se póte díce, că pe câtú *egoismulú* și preste totú *sentimentele antipatetice* suntu de natură a-i divisa și îndușmâni pe ómeni, pe atâtú cele *simpatetice* 'i apropie unii de alții și stabilescú cele mai intime raporturí între ei. E invederatú prin urmare, că *sentimentele simpatetice*, cari se potú numi și *humanitare* și suntu menite a constitui *cultura humanitară*, deși nu facú în sine *moralitatea*, dispunú însă fórte multú pentru *moralitate*, sciutú

fiind, că ómenilor, cu cari *consimțim* și pe cari 'i *compătirim* totdeauna suntem gata a le sări într'ajutor și a le face totu binele posibil, ferindu-ne câtu numai se pôte de a nu le face nici o vătămă, nici unu rău. Și e de observat, că *egoismul* și *sentimentele* antipatetice, perverse, cari în cele mai multe casuri nu sânt decăt efectele aceluia și cari sta în cea mai mare opozițiune cu *moralitatea*, prin nimic nu pot fi combătute și stérpite ca prin desvoltarea *sentimentelor simpatice*. Ce privesce însă modul desvoltării acestor *sentimente*, aceea urmază a se face ca de sine decă odată în elevi s'a făcutu să se nască *interesul* de a se transpune cu spiritul lor în stările psihice de fericire și nefericire ale altor ómeni. Érá în asemenea stări elevi se pot transpune cu atátu mai ușor, cu câtu ei le cunosc din experiență propriă, stările lui proprii devenind deslușitoare pentru cele străine. În casuri, când stările altora, față de cari elevi aș să fiă cu *consimțire* seú *compătirim*, nu le sânt cunoscute din experiență propriă, trebuie firesce să li-se ajute a se transpune în ele cel puținu prin imaginațiunea lor, descriindu-li-se în color câtu se pôte mai vii.

Interesul simpatetic însă, ce se desvoltă în spiritul ómenesc pentru ómeni ca indiviđi, se extinde cu timp și asupra *societăților* ómenesci, asupra *familiei*, *comunei*, *statului*, *bisericei* și în general asupra tuturor *însoțirilor*, ce ómenii le formază între sine. Acestu *interes*, avéndu a-i face pe elevi să se însuflețescă pentru salutea societăților ca atari și anume pentru prosperarea acelor *societăți*, din cari fac parte, se numesce interes social. Însemnătatea *interesului social* se face evidentă prin faptul, că cu el împreună e dat a se desvolta în elevi așa numitul *spirit* de *corporațiune* precum și *sentimentele* de coherență națională și confesională. Acestu *interes* e merită așa dară prin natura sa de a fi fundamentul etic al tuturor *însoțirilor*, în cari ómenii întră unii cu alții, pentru a-și satisface prin ajutor împrumutat trebuințele vieții și, ceea ce e mai mult,

pentru a-și pute realiza cele mai înalte și mai nobile aspirațiuni. Prin *interesul social* e anume de a se întări în elevi deodată cu alipirea de *națiunea* lor și *patriotismul*, în care e dat să-și afle scut și apărare toate celelalte *însoțiri*. Și pentru scopul acesta, precum și pentru dezvoltarea în elevi a *interesului social* preste totu sunt de a se pune acelorora în vedere prin exemple scose din viață și din istorie de o parte condițiunile de prosperare ale *însoțirilor* omenesci, și de altă parte avantajile, ce rezultă din acele *însoțiri* pentru omeni.

Preste speciile de *interes*, expuse până aci, se înalță *interesul religios*, menită a-lu pune pe om în raport și a-lu ține în comuniune cu Dumnezeu, ca cu creatorul și a-tu și cu idealul a totă perfecțiunea. *Interesul* acesta se dezvoltă în conștiința omului în măsura în care el prin neputința și neajunsurile sale e mênat să căuta de o parte scut în contra vicisitudinilor vieții și de altă parte ajutor pentru realizarea celor mai înalte aspirațiuni și idealuri, ce le are. Sentimentele, ce prin mijlocirea *interesului religios* se arată lucrătoare în sufletul omenesc, sânt, se pôte dice, cele mai fericitoare și mai înalțătoare. Pentru a pute aprecia adevărul acesta ajunge să reflectăm numai la neprețuitele efecte, ce d. e. *încrederea* și *speranța* în Dumnezeu le au în viața omenescă. *Sentimentele religioase*, ce constituiesc *cultura religioasă*, se manifestă mai deaprobe în cultul divin și în rugăciune preste totu. Ele însă nu rămân și nici nu pot să rămână mărginite numai în cadrele cultului și ale rugăciunilor, ci pătrund întrăgă viața omului religios, devenind pentru aceea cele mai neclintite rașine și pentru săvârșirea faptelor bune cele mai puternice motive. De aci marea importanță, ce s'a atribuit și se atribue *interesului religios*, calificat cu deosebire de a consolida într'una cu *cultura religioasă* și *moralitatea* și *caracterul* elevilor. Cât pentru dezvoltarea acestui *interes* în spiritul elevilor, aceea se pôte înainta prin contemplațiuni religioase asupra lui și a celor ce se petrec în ea, precum și prin executarea

actelor religioase și mai ales prin deprinderea cu învățăturile scose din revelațiunea divină.

În cele ce preced am arătat pe scurt cum *învățământul educativ*, în scopul de a promova cu *cultura minții* deodată și *cultura inimii* elevilor, tinde a desvolta în spiritul aceloră un *interes multilateral*, numit *pedagogic* chiar pentru scopul ce se urmărește prin el. Cu atâta credem a fi atinsă caracteristica cea mai esențială a celui *învățământ*. Dar pentru a-l pute aprecia în totă ființa sa, ar trebui să se ia în considerare și *principiile* particulare, după cari în sfera celui *învățământ* urmăzează se face *alegera*, precum și *gruparea* și *concentrarea* și în fine *desfășurarea* metodică a *materiilor*, menite de a da naștere cunoscutelor specii de *interes*: lucruri acestea, prin cari *învățământul educativ* încă se prezintă ca unic în felul său, pentru a căroră expunere însă nu pôte fi loc decât în *Didactică*. Terminându deci aci cu expunerea speciilor *interesului pedagogic*, ne mărginim a mai constata numai, că însemnătatea lui pedagogică consistă în menirea ce o are de a deveni în conștiința elevilor o forță iresistibilă, carea să-i mențină înaintea de a progresa în o *cultură multilaterală*, conform demnității omenesci, și să facă totodată ca acea *cultură* să nu rămână în viața lor numai ca o *știință* murtă, ci să se traducă și în *fapte*, va să zică să trecă și în *lucrări*, corespunzătoare conținutului ei. Pentru realizarea scopului acestuia însă *interesul pedagogic* are să se desvolve în conștiința elevilor astfel, încât amintitele lui specii să nu se împedecă una pe alta, ci să progreseze paralel și cât se pôte în legătură unele cu altele, susținându-se între ele cea mai perfectă armonie posibilă; pentru-că numai așa va rezulta din ele o *cultură* spirituală bine echilibrată în privința *minții* și *inimii*, carea singură se pôte considera ca o *cultură* deplină, ca o *cultură* adevărată, menită de a face ca elevii să-și pôtă împlini cu succes și cu demnitate vocațiunea în viață.

Ioan Popescu.

OBSERVAȚIUNI ASUPRA GRAIULUI ARDELENESCŪ ÎN RAPORTŪ CU LIMBA LITERARĂ DE PESTE CARPAȚI

Nimeni, credŭ, nu contestă astăđi că unŭ poporŭ, care prin nivelulŭ seŭ de cultură a ajunsŭ la o manifestare literară, trebuie să aibă o limbă, care să fie comună tuturorŭ ōmenilorŭ cați, o limbă, care prin formele și construcțiunea ei să corespundă mai multŭ geniului aceluși poporŭ.

Acestă limbă o numimŭ limbă scrisă, seŭ literară, și e una și neschimbată; contrarŭ limbei vorbite, care pŏte varia din ținutŭ în ținutŭ, ba chiar din comună în comună. E cunoscutŭ de tŏtă lumea că pe teritoriulŭ Franciei seŭ alŭ Italiei de exemplu, se vorbescŭ sume de dialecte. Când însă unŭ scriitorŭ francezŭ, italianŭ etc. ia condeiulŭ în mână pentru a se adresa publicului cultŭ, se servește de limba literară, evitândŭ orŭ-ce provincialismŭ, seŭ întorsătură de frază neadmisă în generalŭ. Noi Români sub acestŭ raportŭ sântemŭ mai favorizați de sŏrte decătŭ celelalte popŏre. N'avemŭ dialecte propriu-đise, și chiar limba poporului arată deosebiri puținŭ esențiale față cu limba claselorŭ culte. Dar sântemŭ încă departe de a avé o limbă literară atâtŭ de fixată ca bună-ŏră Francezii. Ca să ne convingemŭ de adevărulŭ celorŭ spuse, n'avemŭ decătŭ să deschidemŭ unŭ dicționarŭ, seŭ o carte apărută dincolo de Milcovŭ, seŭ de peste Carpați.

Sântŭ scriitorŭ, care nu potŭ să se lase de forme și cuvinte, care nu sântŭ cunoscute decătŭ în Moldova seŭ Ardealŭ. Acésta se esplică dacă considerămŭ că limba literară nu se învață din gramatică, ci prin frecuentarea centrelorŭ de cultură românească, unde se vorbește bine, seŭ în lipsa acesteia, din autorŭ bunŭ, seŭ din oratorŭ recunoscuți.

Unŭ singurŭ lucru rămâne însă de precisatŭ, voiți să đicŭ dacă noi Români avemŭ în adevărŭ o limbă literară? La acestă întrebare rĕspunsulŭ nu pŏte fi decătŭ afirmativŭ. De vreme ce avemŭ o literatură, trebuie să avemŭ și o limbă literară. Se știe că limba cea mai frumoasă, cea mai

conformă geniului unui popor se vorbește în capitala țării. Capitala fiindu centrul, care întrunește în gradul mai înalt toate aspirațiunile, toate forțele vitale ale națiunii, e vădită că limba care se vorbește acolo e cea mai bună, ea prezintă pronunțarea cea mai curată și sintaxa cea mai firască. De aci urmează un principiu lingvistic nestrămutat, adică: *limba română literară e limba vorbită la București de partea cultă și sănătoasă a populațiunii, fiindu consacrată prin usul general al scriitorilor buni.*

De un timp încete observă cu plăcere că o sēmă de scriitori și diariști ardeleni scriu într'o limbă care înfruntă orî-ce critică. Pentru acești domni observațiunile mele sîntu superflue. Ele se adresază însă masei publicului, care ne avîndu timp nici ocazie de a face cercetări lingvistice, va găsi folositoare îndrumările mele.

Noi Români, în sensul politic, putem să avem hotar, ni se pōte arăta pe hartă: până aici se întinde Transilvania, colea se sfîrșește Basarabia; dar nimeni nu pōte dice: simțiți atātū și nu mai multū, nici o forță nu ne pōte opri să pronunțămū limba noastră strămoșescă cu accentul celū mai dulce și armoniosū, care face să bată inimile prin sentimentul de unire.

A. Cuvinte cunoscute exclusiv în Transilvania, a căroră întrebuințare este de evitatū într'unū opū literarū.

Apotecă = farmacie,	cucuruz = porumb
archigimnasiū = liceū	clavir = pian
băiată = fată, fetiță	căz! = aide de! (căz dōr nici el nu e mai învêțat)
batēr = încălce, măcar	cort, cortel = umbrelă (de plōie)
beștec = tacām	curșmit = veterinar
biris = argat	chelner = băiat
bină = scenă	ciurdă = cirédă
căruțare = preumblare în trăsură	duđuire = alungare
cerusă = creionū	duřuire = tunare
credeū = cređulū	fecher = evantaiū
circa = aprōpe, pe la	horn = coș (hornar = coșar)
cloțan = guzgan, șobolan	ię = da
castēn = dulap	ingropăciune = înmormēntare
corhel = ștrengar	inaș = fecior
cociș = vizitiu	

incurs = primit, încasat	rudă (la car) = oște
liferant = furnizor	recercare = rugare, intervenire
lavor = lighian	a reflecta = a se provoca, a ține
lemnusă = chibrit	comptă
lepedeu = cearșaf	scatulcă = cutie
laolaltă = împreună	speterai = băcănie
mifă = pisică	străjac = mindir
matrată = saltea	stavă = erghelie
maintenaș = îndată, la moment,	socaciū = buțătar
numai decât	șlep = coddă, trenă
mestesugar = meseriaș	superbiă = orgoliu
modru = chip	tașcă = gîantă
mulțam = mulțumesc	o țră = nițel, puțin
noa! = ei!	tiier = farfurie
nădragi = pantaloni	țintirimū = cimiter
pită = pâne	vințeler = vier
piră = proces	zalog = amanet
plecăciune = vă (te) salut	zalogia = a pune amanet.
parizol = umbreluță, umbrelă	

Acastă listă de cuvinte (din care am omisă înadinsă cuvinte ca : a puțuli, gheplău etc. întrebuițate numai ici colo) la prima vedere pôte surprinde pe orî-cine.

Mi s'arū putē obiecta, și nu fără temeiu : cum? d-ta ne spuī să ne ferimū de cuvinte ca lepedeu, străjacū și ne recomāndi în loculū lorū cearșafū, mindir, carī sūntū totū atātū de pēcătoșe fiindū turcesci etc.?

La acēsta obiecțiune voiū rēspunde prin formularea unui principiu, care ne va orienta în astă privință, anume :

Când unū cuvēntū, fiă elū întrebuițatū chiar numai în o parte a țērilorū romānesci, e de o bună origine (latină), pôte și chiar trebuie să fiă preferitū ori-cărui altū cuvēntū. Așa de esemflu scriitorulū transilvanū nu se va sfi a întrebuița cuvinte ca : naie (corabie), faurū (covaciū), lotru (hoț), aiū (usturoiū), deși ele sūntū puținū seū de locū cunoscute în părțile transcarpatine. Altcum e cestiunea în privința cuvintelorū de origine străină. Cuvēntulū *lepedeu*, ca și corēspundētorulū seū *cearșaf*, sūntū străine, și prin urmare rele. Am recomandatū însă acestū din urmă, fiindū înțelesū în centrulū romānismulū și întrebuițatū de 5 miliōne Romāni, pe cātă vreme *lepedeu*, nu e cunoscutū de cātū de 3 miliōne

Români. Aceste considerante sînt, cred, destul de valabile, ca să scrimă toți, cum vorbește majoritatea națiunii. Ce ce întrebunțază provincialisme, fiă moldovenă, fiă bucovină etc. face act de un spirit îngust, ear cel ce ar merge și mai departe și întrebunțază cuvinte ca lințol etc. s'ar izola în pedanteria sa limitată, căci Români nu Pară înțelege

Tot sub rubrica A. vomă înșira cuvintele latinesc grecesc introduse în Ardél prin influența Nemților și Ungurilor.

Aulic = de curte	prosit! = să-î fie de bine
abiturient = elev din anul din urmă	preparandiă = scólă normală de învățători
aclus = anex	petent, = doritor, petiționar
asentare = recrutare, a face recensămēt	preterare = a trece cu vedere, desconsiderare
absolut = absolvent (absolut e nelimitat, decisiv)	pocal = păhar (pocal e un pahar mare, luxuos)
academist = elev, student la o academie óre-care	pertractare = desbatere
acceptare = primire	presidiu = presidență
conclus = decisiune, hotărîre	prospiciare = a avea aerul, fi la față
doctorand = student aspirant la gradul de doctor	referent = raportor
eruare = descoperire, cercetare	relut = ?
feri = vacanțe (vacanța e starea unui post neocupat d. e. vacanța portofoliul cultelor)	referadă = raport
fundual = fonciar (cărțile fonciere)	sanare = remediare
fotogen = petrolu, gaz	servus! = te salut, la revedere
gubernial = al guvernului; de regență	stadiu = stare
normal = primar (normal e regulamentat)	sponghie = burete
normativ = decisiv	solvire = plătire, liquidare, răspundere (am respuns 25 franci)
prelege = face lecție, curs, conferență	septiman = elev, scolar din clasa a 7-a
proxim = apropiat, viitor	stipendiu = bursă (stipendist = bursier)
	testimoniu = certificat, atestat
	testifică = certifică, atestă
	testare = a lăsa moștenire.

Acéstă listă, care nu are pretenția de a fi complectă, ne arată că există în limbajul transilvan un număr óre-care de cuvinte savante, care n'au nici o rațiune de a fi. Căci, la rigóre, ce Român scie ce-î proxim, a pretera etc. căci nu se pôte pretinde de tótă lumea să fi învățat latinesce. Ni se va raspunde că și dincolo de carpați se între-

buințeză latinisme, franțozisme: se dice locotenentă, trenă, interdicție. Așa-î, decâtă aceste cuvinte aū ajunsū populare, totă lumea, din orașe mai alestū, le pricepe, și nici nu s'arū putē esprima altfelū, în timpū ce suscitatele cuvinte se potū înlocui prin cuvinte populare seū prin neologisme mai cunoscute.

Nu orī ce cuvēntū latinū pōte fi admisū în limba română, prin simplulū motivū că sūntemū de viță latină, altmintrelea arū trebui să cetimū unū autorū cu dicționarulū în mână. Care sūnt decī cuvintele latine care potū fi întrebuițate în limba română? Acēstă cestiune am tratat-o mai pe largū în „Convorbirile literare“ într'unū studiū întitulatū „despre neologismele românescl.“ În acestū locū voiū resuma ideile mele asupra acestui punctū într'o singură regulă generală, adecă: se potū întrebuița în limba română numai acele cuvinte de origine savantă, care constituescă *fondulū comunū alū tuturorū limbilorū surori*, neputēndu-se exprima prin altū cuvēntū românescū și anume sub forma mai corēspundetōre pronunțării limbei nōstre.

B. Cuvinte, care în Transilvania se iaū într'unū sensū greșitū.

- Aflare = (găsiere) se dice despre o noutate, observație
 asemenea = (egalū) e adverb decī nu se dice: părți asemenea
 alterare = (superare) însemnēză o schimbare
 bucate (cereale) de regulă e luatū în sensū de: mîncări (de unde: bucătărie, bucătar etc)
 bumb (nasture), bumbul e un ce rotund, un buton
 boltă (prăvălie, dughénă) = construcție în formă de arc.
 bătrân (mai mare) cine-î înnaitat în etate, decī nu se dice: frate-meu mai bătrân
 bechier (haimana) = holteiu, flăcău
 beteag (bolnav) = cine are o înfirmitate de corp
 cîrpă (batistă, lēgătōre, maramă) = zdrență
 cruțare (economisare, stringere) = a menagia pe cineva, ceva
 colosal (enorm) se dice despre o mărime, periferie estraordinară, decī nu e bine a dice: elocință colosală, dansēză colosal de bine, precum o fac Nemții și Ungurii, cari de regulă întrebuițēză reu cuvintele străine.
 camătă (procent) = procent excesiv (camătar = usurier)
 se duce (merge) = se duce singur, merge cu altul; decī nu vom dice: el nu se duce cu ea, ci merge cu ea,
 coperiș (capac) = e învelișul caselor

candidat (licențiat) = candidat la deputație, dar nu de profesor etc.

drastic (strașnic) = se ȋce numai despre purgative tari.

distincțiune (medalie) = atenție particulară.

filială (sucursală) = e adject. fiescă

fecior (fiu) = fecior de casă;

filosof (student în litere, sau științe) = om șavant, ce se ocupă cu filosofia

ferbere (gătire) = a încălzi apă etc.

gătire (terminare) = a se îmbrăca; a prepara mâncări

a grăi cu (a vorbi cu) = a cuvânta, începe o vorbire

haide (mergem) = du-te, carăte

a sudui (a ocări, injura) = a striga după cineva în semn de dispreț

se însinuă (se presentă; înscrie) = se introduce în mod fin

icônă (cadru, tablou) = numai despre cele sfinte

a împunge (a înțepa) = a lovi cu cörne, cu un obiect (se ȋce însă a se înțepa cu acul)

inferior (sub) ce are o calitate jósă; despre titluri nu se întrebuințază, bună-óră locot. inferior

a interpela (a face interpelare) = se ȋce a interpela pe cine-va, verb activ

a împintena (zori) despre persóne nu se ȋce

lipsă (trebuință) = arată un gol ce trebuie umplut

lele, leliță (ȋată, soră mai mare) = fată, femeie depravată

lesne (eftin) = ușor, fără greutate

magistrat (primărie) = judecătorul, procurorul la tribunal

maturitate (bacalaureat) = calitatea unui fruct etc. copt

a mânca (a sta la masă); (a dejuna, = prânzi) actul nutririi

morbos (bolnav) = parte morbidă, infectată a corpului

muiere (femeie) = femeie depravată, rěutăciósă

năframă (batistă, legătóre) = maramă de pus pe cap

orologiũ (ceasornic) = ceasornic mare pe un edificiu

ordinațiune (ordonanță) = consultarea unui medic etc.

pagubă! (pecat!) se ȋce despre daune (însă nu: pagubă că n'a venit)

păpuci (ghete) = pantofi comodi de casă

până când (în timp ce, pe câtă vreme) = arată numai timpul,

deci nu se póte ȋce: el a lucrat și scie, până când tu nu scii nimic)

pălit (lovit) = ars de sóre.

pic = (nițel) = picătură

pénă (condeiũ) = péna paserilor etc.

protocol (registru, catastif) = se ȋce despre procesul-verbal al ministrilor etc.

respectivul (persóna din chestie) = adj. referitor

a se recomanda (a saluta) = a se presenta cuiva

realitate (imobil) = lucru existent

restaurațiune (restaurant, birt) = acțiunea restaurării, renovării

reunire (societate) = împreunare
 scôlă normală (scôlă primară) = scôlă specială, pentru învățatori (preparanția în Transilvania)
 sobă (cameră), camin în camere
 a suna (a se pronunța) = a da un sunet
 superior (prim) = despre o calitate, grad, escelent (deci nu se dice locotenent-superior)
 treaz (deștept) = trezit din o hetică
 a țipa (a arunca) = strigă subțire
 tare (fôrte) = ce are o tărle (se dice înse: fôrte bun)
 teolog (seminarist) = doctor în teologie
 veac (timp) = secol.

C. Cuvinte care se deosebesc prin formă.

Acoardă = acordă (asemenea: oră, fostă, comodă, voce, și nu: vóce fostă etc.)
 atuncia = atunci
 a blăstēma = a blestema
 căși = case
 cură = curge
 coți = códe
 se cugetă = cugetă (nu e reflexiv)
 cum să nu = cum nu
 căntălărie = cancelarie
 călindar = calendar
 cari = care (invariabil)
 cărtaș = cartofoar
 canapă = canapea
 cafana = cafenea
 a curăți = a curăța
 dator = dator (asemenea: zadar, latin.)
 direge = drege
 decursul = cursul (asemenea: numesce, cere, nu: denumesce, recere)
 dumneata = domnia-ta
 să dee = să dea (asemenea: să ia; nu: iee)
 două-dēci = două-deci
 a dormi = a dormi (dormim, dormiți etc.)
 declar = declar (asemenea: aprob, onor, repet, resum, transform, nu: repetez etc.)
 directóre = directóră (asemenea: profesóră)

exponent = expunător (asemenea prevaricator, interpelator, nu: prevaricant etc.)
 furcută = furculiță
 germân = german
 hirén = hrén
 întră = intra (așa: introduce etc.)
 Ianuarîu = Ianuarie, (Februarie, Martie etc.)
 se jocă = jocă (nu e reflexiv)
 jóră = jură (jur, jurî, jurăm etc.)
 lucru = lucrez (lucrezi, lucréza)
 mere = merge
 a mulțami = a mulțumi
 mănca = mănăncă (mănănc, mănănci, mănăncăm etc.)
 nime = nimeni
 nimica = nimic
 nouă = noi (case noi)
 prav = praf
 perină = pernă
 praxă = practică
 reuniune = reunire
 a revidia = a revisui
 rum = rom
 Septemvrie = Septembrie (Octombrie, Noembrie, Decembrie)
 sară = sēră (așa: sēmă, zēmă, tēpă)
 straiță = traistă
 simțēmēt = sentiment
 sēmîțe = semințe (sing. sēmîță)
 soru-mea = soră-mea
 sē = se (așa: înse, șease)
 și = și

sîn = sin	a telegrafa = a telegrafia
ține = ține (așa: țice, țigan, țigară, subțire, di)	trebi = treburi
tîmp = timp (tîmp înseamnă prost).	vițel = vițel (așa: oțel, oțet, nițel, înțeleg)
trebuesce = trebuie (invariabil)	zăhar = zahăr.

D. Pronunțarea.

Pronunțarea, la rigóre, nu intră în cadrulul unui tratat, ce se ocupă cu limba scrisă, de ôre-ce însă forma exterioară a cuvintelor e în strînsă legătură cu pronunțarea lor, mă vedu silitu a aminti câte ceva, în trecăt, și despre acesta.

Voiu lăsa la o parte cuvintele ca *sîn, latină* etc. pe cari le-amu tractatv vorbindu de formă. Voiu aminti numai pronunțarea acelorv cuvinte, a cărorv scriere e *identică* în Ardélv câtv și în România.

Pronunțarea transilvană se deosebesce în prima linie în pronunțarea lui *e* precedat de altu *e*, de exemplu în: rege, începe, primulv *e* se pronunță ca unu *e* ungurescu seu *e* germanu în *mehr*; câte-odată chiar mai multe *e* consecutive se pronunță în numitulv modv, bună-ôră în cuvêntulv vehementu în locv de véhémêntu. În limba românescă nu esistă decăt v unu singur v *e* curatv și sonorv, or v altă pronunțare e o influență străină.

O altă deosebire esistă în articularea lui *ă* finalv. În părțile transilvane acestv *ă* finalv se articuleză cu o forță mai mare, pe câtă vreme în România se aude mai linu, ca unu echov, de esemplu în armată, viță etc.

Asemenea *z* finalv trebuie pronunțatv cu mai multă dulcêță. În pronunțarea ardelenă adesea dispore în consóna precedentă, în locv d'a suna prin o scurtă articulare fină, așa de esemplu în invitațiv, călărășiv *z* finalv trebuie distinsu. Venindv acum la consóne vomv observa că *c* și *g* înainte de vocalele *e* și *i* totdeauna trebuie pronunțat *cz* și *gz*, decv vomv țice: gimnasu, circv, concertv, Ciceronv, Cesarv și nu Țițeronv etc. O mare greșelă se face cu pronunțarea lui *s*. Acêstv consónă în limbile romanice când e la începutv, seu când urmêză

după altă consónă e totdeauna subțire. Vomă dice deci : supă, sistemă, conversa, Transilvania și nu : zupă, Tranzilvania etc. care e *nemțesce*.

În combinația st, sc, sp, s se aude curată și nu ca ș în tóte cuvintele noi, de exemplu scandală, spese, stată, și nu : șcandală etc.

În generală e de observat că natura limbii romănesci cere o pronunțare mai sprintenă, articulare fină și o accentuare tonică marcată, cea-ce contrastă în modă simțitoră cu articularea dură și pronunțarea greșie a buniloră nostri vecini ungari și nemți.

Aureliu Suluțu Cărpățeanu.

(Va urma)

ÎNTEMEIEREA PSICOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

II.

Din una seú altă parte se va ivi póte obiecțiunea, că procesul de formare alú unei judecătii consideratú ca unú fenomenú de raționare reprice firulú mai de departe decâtú ce e neîncungiuratú de lipsă pentru ca să se explice nascerea judecătii, căci ceea-ce a datú existență judecătii căutate este într'unú casú complicațiunea, în alú doilea contopirea ideilorú, cari fenomene psichice suntu de ajunsú pentru a explica formarea judecătilorú.

În améndoué casurile avemú să facemú o deosebire între judecătiele de nou formate și cele avute deja în consciință.

Când e vorba de o apercepție seú o cuprindere, nu potú să cadă în cumpănă judecătiele cari suntu rezultatulú unei simple reproduceri, căci de ceea ce-mi aducú numai aminte, nu s'a formatú altcum. Astfelú este premisa a dóua în améndoué raționamentele. Judecătiele formate de noi, în cari s'a

sevărsită aşadară o faptică sporire în a cuprinde, sîntu numai conclusiunile, cari servescu celoru două moduri de raţionare alternativu şi ca premisele cele d'ânteuu. Ele s'au formatu, ce e dreptu, una prin complicaţie, alta prin contopire, dar complicaţia resp. contopirea nu ne dau lămuriri asupra antecedentelor, din cari a pututu să se nască acéstă complicaţie orî contopire îndată ce excludemū raţionarea ca elementu necesaru alu cuprinderii. Dacă ele nu ne dau lămuriri asupra antecedentelor nu ne-au explicatu nimicū din fenomenū. Noi înţelegemū şi stăpănimū unū fenomenū psihicū abia atunci, dacă sîntem în stare să deosebimū şi în casu de lipsă să şi producemū antecedentele, din cari are să se nască fenomenulū ca sequentū.

Din amēndouē casurile examinate resultă, că o explicare a opoziţiei predicatului cătră subiectulū judecăţii nu se pôte da numai pe temeiulū asocierilor de idei, orî numai pe celū alu reproducerilor, cu atātū mai puţinū pe temeiulū unū singurū felu de asociare orî reproducere. Ori-ce formare a unei judecăţi e condiţionată totdeauna prin totalitatea legilorū de acţiune reciprocă şi numai acéstă totalitate e chemată şi e şi în stare să ne dea o explicare mulţamitōre.

Se pôte că unii dintre cetitorii să prefēră argumentulū metafisicū. Pentru acestia ōicemū în sensulū lui Herbart: La orî ce actū de gândire, prin urmare şi la formarea unei judecăţi, sufletulū nu-şi pôte activa calitatea decātū în întregulū fiinţei sale. O explicare însă, care cu deadinsulū nu bagă în samă totalitatea acţiunilorū reciproce, — totalitate, care singură ne pôte lămuri deajunsū asupra condiţiunilorū dela cari atárnă formarea judecăţi, — nu corespunde felului în care sufletulū işi afirmă calitatea sa. În vērstă mai înaintată judecăţile potū să fiă produse născute mai dinadinsū, adecă mai controlate de observaţia internă, mai cuprindeţore, mai largū întemeiate şi în materie mai exacte; însă în orî care stadiu de evoluţiune psihică, ele nu se potū forma decātū urmāndū după acelēşi legi. Copilulū judecă în margiunile cer-

enului său de experiență cu aceeași necesitate și perfecțiune formală ca și capul cel mai luminat în alui său. Acțiunea reciprocă între calitatea sufletului și a iritamentului exterior, fiindcă e reciprocă, cauzează cele două procese, stereotipe ale formării judecătildră. Fiă conținutul judecătilor în cursul evoluțiilor conștiinței ori câtă de variabilă, judecățile sîntă totdeauna rezultatul acelorasi procese psihice și nu-si potă găsi explicarea decătă în totalitatea acestoră procese.

O aplicațiune pedagogică va avé pôte în ochii altora mai multă putere convingetóre decătă argumentatã psihologiei sêu celü metafisicü. Încercămă și în acestă ca. sã se potă nasce o judecată ore-care, e de lipsă, ca în conștiința copilului sã se producă o contopire resp. complicație de idei, care sã se scötă la ivelă. Dacă însă judecățile anteriore ale copilului, cari conțin elementele necesare pentru formarea contopirii respective complicațiunei, nu sîntă cunoscuté învătătorului, elü nu va puté găsi mijlocele pentru a produce aceste asociări. Dacă există judecățile de lipsă, și în fața problemei se reproducü ele de ele, învătătorul n'a contribuitü cu nimicü la formarea noiei judecătü. În casulü când premisele nu există în conștiința scolarului și când învătătorul scie numai atätă, că o nouă judecată se formeză prin asociare (contopire resp. complicațiune), fără a cunosce condițiunile psihologice ale asociării, elü nu va fi în stare în casü de lipsă sã creze de nouă aceste condițiuni. Contopirea ori complicațiunea, prin urmare și judecată din estüne, nu se vorü puté nasce. Aici găsimü explicatia unui fenomenü didacticü des observatü. Întimpinămü la multü învătatori unü sortü neastempëratü în a căuta mijloce, cari sã aszureze copilului pricepërea. Zoriulü urmăzä de obicei e renunțare totü atätü de repede la unü mijlocü odätă acceptatü. O stărnitã întreruptã necontenitü prin șovăiri păgubitóre de timp și de puteri chinue învătatoriulü, tinëdu-lä suspendatü între mijlocele nesigare de contopire ori complicație. Föte acestea și aü causa în nesciunța lui, că numai acele mijloce sîntă prac-

treabile, cari stau cătră judecata, ce constituie problema, în același raportu, în care stau premisele cătră concludsiune; ori în casu când aru sci acésta, fiindcă nu și-a datu séma la timpu despre aceste mijloce, pentru ca acum să pótă usa de ele prin întrebări formulate cu siguritate. Întimpinămú acestú fenomenú chiar și în opuri psihologice, cari nu arareori recurgú la câte unú exemplu, pentru de a-lú delátura imediatá ca unú mijlocú de explicare nepotrivitú séu neindestulitorú, a-lú înlocui apoi prin altulú, în sfêrsitú pentru a nu isbuti prin nici unulú să resólve problema. În scopulú unei înfáțișári sinoptice însemnámú aici cele dóuë feluri de a forma judecáțile, alátura cu acțiunile reciproce, ce corespundú unuia séu altui momentú alú formárilor:

Felurile de a forma judecáțile.	Acțiunile reciproce între idei.
1. Cerculú e rotundú Farfuria încă e rotundá	Reproducere nemijlocitá și contopire. Reproducere mijlocitá.
Cerculú e ca o farfurie.	Complicare.
2. Și cerculú e ca o farfurie. Farfuria e rotundá.	Reproducere* nemijlocitá și complicare. Reproducere mijlocitá.
Și cerculú e rotundú.	Contopire.

Concludsiunilorú corespunde câte o asociare de idei (complicare ori contopire), ear premisei a dóua câte o reproducere (mijlocitá séu nemijlocitá). Premisa cea d'ântéiú, la a cărei ivire sensatiunea exterióră intrá în curentulú masselorú reproduse, e condiționatá totdeauna prin améndoué felurile de acțiune reciprocá (asociare și reproducere și adecá, odatá reproducere nemijlocitá cu contopire, altá datá reproducere mijlocitá cu complicare).

Concludsiunile representá judecáțile de nou formate. Examínându-le mai deaprópe aflámú urmátóarele: Concludsiunea cea

d'ânteiū, născută prin complicitate, are de scopū d'a înavuti sfera elementului rotundū, elevatū de mai înainte în consciință. Prin conclusiunea din urmă, rezultată din o contopire, elementul rotundū, care până aci era întunecatū, se înalță ca unū *conținutū* clarū din o sferă de mai înainte formată. Ânteiulū felii de concludere are așadară scopulū de a forma sfera, în vreme ce alū doilea tinde a forma conținutulū unei noțiunii. Din ânteiulū raționamentū aflămū mai departe, că *formarea sferei nooi* (la farfurie se alătură cerculū) se îndeplinesce *prin mijlocirea unui conținutū* (terminulū mediu = rotundū) *deja avutū*; alū doilea raționamentū pune în evidență faptulū psihicū, că *formarea unui conținutū nooi* (rotundū) nu se seversesce decâtū *prin mijlocirea unei sfere de mai înainte dobândite* (terminulū mediu = farfurie). Unū conținutū avutū jōcā așadară totdeuna rolulū terminulū mediu la formarea unei sfere, în vreme ce o sferă deja avutā promisce același rolū la formarea conținutulū.

În consequența rezultatulū, analizei nōstre, vomū stabili faptulū psihologicū, că amēndouē felurile de formare a judecătilorū sūntū în același timpū și tipurile elementare pentru formarea noțiunilorū. Ânteiulū felii este forma de raționare când formămū sfera, alū doilea forma de născare a conținutulū unei noțiunii.

Aceste acte de gândire, psihologicesce întemeiate, născū în consciința băiatulū următorulū raportū noționalū.

Rotundū

Farfurie

Cercū

Să ne ocupămū încă de alte particularități, pe cari le găsimū în cele două acte stereotipe ale gândirii.

În conclusiunea raționamentulū alū doilea, unde după cum vedurāmū se relevā o notā dintr' o sferă deja formată,

acastă notă (predicatul rotund) este terminul major ce dominază sfera, din care terminul minor (subiectul cerc) face o parte. Terminul major (rotund) se găsește în premisa a doua, iar terminul minor (cercul) în premisa întâia. Amintim această particularitate a raționării involuntare primitive, constatată de mai mulți psihologi. Cu abateri dela forma raționamentelor obișnuite în Logice, ea cuprinde în premisa întâia totdeauna *propoziția minoră* și în a doua pe cea *majoră*.

În concludsiunea raționamentului întâi nu e vorba de a forma un conținut, care să stăpânească o sferă dată, ci de înavuțirea sferei până aci cunoscute (farfuria) cu un nou individ coordonat (cercul). Ecă pentru ce aici nu este admisibilă deosebirea unui termin major ori minor. În locul acestora vom avea să constatăm în cei doi termini coordinați un termin anterior său prior și altul posterior. Terminul prior (farfuria = predicatul) se găsește și aici în a doua premisă, iar cel posterior (cercul = subiect) în întâia. Premisele le numim din cauza acesta, cea d'întâiu *propoziție posterioară*, a doua *propoziție anterioară*. Și la acest fel de raționare aflăm așadar aceeași particularitate în ce privește succesiunea premiselor.

Am aflat două forme de raționare, psihologice în temeiate. Ele ne dau mijlocele pentru a deosebi cele două feluri de naștere a oricărei judecăți ori noțiuni:

Formarea sferei.

Cercul e rotund.	Propoziție posterioară.
Farfuria încă e rotundă.	Propoziție anterioară.
Cercul e ca o farfurie.	Judecata complicătoare.

Formarea conținutului.

Și cercul e ca o farfurie.	Propoziție minoră.
Farfuria e rotundă.	Propoziție majoră.
Și cercul e rotund.	Judecată contopitoare.

Dacă asemănăm acum formarea sferei cu a conținutului pentru a ne da sémă de modul în care se condiționează una pe alta, aflăm următorul raport:

Procesul de formare al sferei în esența lui consistă în a fixa în conștiință complexiuni omogene (farfuria și cercul), prin o complicare născută cu ajutorul elementului egal (rotund), care se cuprinde în ele și care vine a se contopi. Formarea sferei este o mișcare a gândirii în direcție dela senzațiunea nouă (cercul) către o complexiune omogenă, reprodusă (farfuria), așadară din afară în lăuntru. Ea e în același timp și o mișcare dela o formațiune psihică mai târzie la alta mai timpurie. Prin această se explică cuprinderea simultană (complicarea) complexiunilor omogene, conform cu legea psihologică despre reproducerea inversă a șirurilor de idei.

Esența procesului, când formăm conținutul, este, că un element egal (rotund), elevat mai înteu din complexiunea reprodusă (farfuria), apoi contopit cu cel din senzațiunea omogenă (cerc), complicată cu ea, se înalță la un grad mai înalt de claritate prin mijlocirea complexiunii reproduse (farfuria). Procesul este o mișcare a gândirii dela un element anterior la unul egal următor, prin ce se explică cuprinderea mai clară a acestuia. Elu este în același timp și o mișcare din lăuntru în afară.

Stefan, Velovanu.

ESPANSIUNEA AERULUI ATMOSFERIC *)

E știut că toate corpurile din natură pot fi supuse la oricare schimbări. Spre exemplu o petricică, lăsată din mână, pică oblu spre pământ; aruncată oblu în sus, se înalță până la un loc, apoi se întorce și erăși pică oblu jos; aruncată costișu, merge prin spațiu în linie curbată, dar la urmă totu pică la pământ.

*) Studiū, cetitū în conferența literară, ținută în 8 Martie a. c. în seminarul din Arad.

mântu. Schimbările, ce au avut loc aici, se referesc numai la strămutarea locului. Dar dacă tăiam un lemn cu securea, atunci lemnul și-a schimbat forma. Punându însă lemnul pe foc, el și-a schimbat acum și forma și compozițiunea internă. Său de la dela o cantitate de apă detragem orî adaugem căldura, atunci apa ni se presentă în forme diferite. Ear dacă în apă conducem un curent electric, atunci ni se presentă în locul apei două corpuri nouă, cu totul diferite de apă.

Aceste și d'aldestea schimbări pot obveni în corpuri. După cum însă nici un efect nu pôte esista fără cauză, ear între cauză și efect există un raport anumit, de aceea, ca mai ușor să cuprindem tainele naturei, ne-am îndatînă a numi efectele *fenomene*, ear cauzele *puteri* său *forțe*.

Premițându aceste, să ne oprim acum la forța ce se numește *expansiunea aerului* atmosferic, și să cercetăm efectele interesante ce provin din ea.

Să ne întipuiim, că prindem cu mâinile un corp lungureț — un baston — de amândouă capetele, și tragem în direcțiuni contrare. Așa este, că nu putem desface de olaltă părțile, din cari e compus corpul, scurtă *moleculele*? Dar totu atât de adevărat este, că nici nu putem apropia de olaltă moleculele bastonului, decât vom împinge dela capete în direcțiuni opuse. Cu tôte că avem aici în lucrare puterea mânilor, totuși efectul nu se vede; prin urmare trebuie să admitem, că în casul ăntei moleculele nu s'au depărtat de olaltă din cauză că într'însele există o putere ascunsă, carea lucră în contra puterii mânilor noastre. Totu asemenea suntem constrinși să admitem și în casul alu doilea, că a lucrat o putere ascunsă din baston în contra puterii mânilor noastre. Adevărul acestor premise nu este hipotesă, pentru că decât n'ar esista în moleculele bastonului acele puteri ascunse, atunci în casul ăntei mai susu amintit am putea depărta de olaltă moleculele, ear în alu doilea le am putea apropia de olaltă. Și fiindcă acele puteri se află în moleculele corpului, de aceea le și numim *puteri moleculare*, anume pe cea d'ăntei *atracțiune*, ear pe acăsta *repulsiune moleculară*.

Constatându așa dară esistența puterilor moleculare, înțelegem ușor, că acele puteri nu sînt într'o formă de mari în moleculele tuturor corpurilor. Realitatea ne face să înțelegem, că sînt corpuri, la cari *atracțiunea* este mai mare decât *repulsiunea*; sînt altele în cari acele puteri se deosebesc foarte puțin de olaltă; și ărași altele în cari *atracțiunea* e mai mică decât *repulsiunea*. De aici apoi și împărțim corpurile din natură în trei clase, anume în *solide*, *fluide* și *aerose* orî *gazose*.

Aerul atmosferic, acestu măgazin de nutriment al tuturor făpturilor lui Dzeu de pe pămînt, încă este unul dintre acele corpuri, la cari *atracțiunea* moleculară este mai mică decât

repulsiunea. Să ne întipuiim, că avem într'un vas o cantitate de aer. Moleculele acestui aer se vor depărta totuși mai mult de o altă și fiă-care va ajunge până la un loc din pereții vasului. Asupra locului acelaia molecula cutare va produce deci un apăsământu său o presiune. Dar fiă-care moleculă va face așisderea cu locul pe care va ajunge. Ear de ne vom cugeta acum într'una presiunile tuturor moleculelor, atunci ajungem la o presiune generală, sau la o putere ce o numim *expansiunea aerului atmosferic*. Sau decă pentru cineva s'ar păre prea obositoare această cale de a ajunge la cunoștința puterii expansive a aerului atmosferic, atunci să luăm argumentul direct, de care s'a folosit *Toricelli*, vrednicul discipul al marelui *Galilei*. Să presupunem un cilindru de sticlă, lungu de 1 m. și largu de 4 mm., la un capăt deschis, ear la celălalt închis hermetic. Într'ensul să se afle numai aer atmosferic. Noi putem delătura aerul prin aceea, că tornăm în tub spre esemplu mercuriu, de ore-ce două corpuri nu pot ocupa de odată același loc în spațiu. Punându un deget pe capătul cel destupat al tubului, să întorcem vasul cu gura în jos. Să inducem acum capătul tubului, ce l'am astupat cu degetul, în mercuriu din un alt doilea vas și apoi să luăm degetul de acolo, făcându să stea în comunicațiune mercuriu din tub cu cel din vasul de jos. Conform legilor de cădere și ale celor hidrostactice, mercuriu ar trebui să curgă afară din tub; dar acesta nu se întâmplă: mercuriu cade numai până la un loc anumit și rămâne stându deșupra nivoului celui de jos la înălțime de 760 mm. Înaintea noastră avem dară un fenomen; care este însă cauza?

Să o căutăm! Pereții tubului nu opresc mercuriu; gura tubului e deschisă, ear mercuriu din vasul de jos nu poate opri pe cel din tub să curgă afară, alt corp nu stă în atingere cu mercuriu, ci numai aerul atmosferic; așa dară numai el poate împedea mercuriu de a eși din tub. Și într'adevăr, acest aer apasă asupra mercuriului din vasul de jos, ear acest apăsământ se continuă până la mercuriu din gura tubului, deci nu lasă să curgă mercuriu afară. Acest apăsământ al aerului este, ce numim mai sus *expansiunea aerului atmosferic*. Decă ar mai dubita cineva în *expansiunea aerului*, să se delătura aerul din pregiurul mercuriului și atunci se va vedea, că mercuriu din tub cade cu atât mai jos, cu cât vom delătura sau vom rări mai tare aerul.

Cândă asemenă omul cugetător timpul prezentu cu trecutul cel de tristă aducere aminte, nu se poate mira deajuns de paciența, ce a avut-o genul omenesc față de instituțiunile obscurantismului. Ca și un aer de după furtună, așa recorește spiritul nostru câte un moment lucid ce întimpinăm prin vécule cel întunecos. Ce bine cade a petrece în evul mediu pe la nobila familie de *Medicis* și a vedea cum ține în mână cu entuziasm făclia, din care isvorește spiritul cel de viață dătător, carele în-

cetulă cu încetul a ocupat mai jumătate orizontul némului ome-nesc! *Florența* a fost și a rămas un nume, de care istoria ci-vilizațiunii vorbește cu reverință. Avându exemple vii înaintea lor, locuitorii se întreceau întru a progresa. Aceste năsuințe nobile se vedă strălucind mai ales pe timpul marelui *Galilei*. Chiar și constructorii *pumpelor* de apă încă emulau întru perfecționarea produselor lor. Dar când aflară că zadarnice rămân toate încercările lor de a face să se urce apa în vacuu (spațiul gol) mai sus ca la 32 urme, atunci remaseră uimiți și nu sciură să afle cauza fenomenului. Omenii cei nedepriși a căuta în fața adevărului, se mulțumiră a explica măestrilor, că apa nu se urcă mai sus în tub, din cauză că natura posedă așa numitul *horror vacui*; dar când acei măestri aduseră la cunoștința lui *Galilei* în-tâmplarea lor cu *pumpele*, atunci fericitul preotă presupuse și îndată află, că nu *horror vacui*, ci pondul aerului atmosferic este cauza, de apa nu se înalță în tuburile *pumpelor* mai sus ca la 32 urme. De aici apoi ajunse *Torricelli* la experimentul său de mai sus.

Considerându că mercuriul este pe de 13.596 ori mai desă decâtă apa și luându deci în locul tubului de mai înainte unul de 13,596 m. putem repeta experimentul lui *Torricelli*, dar cu apă. Vom vedă și aici că nici apa nu va căde în tub până la nivelul cel din vasul de jos, ci va remane stându la înălțime de 10.33 m. Așa dară de aici putem constata, că aerul atmosferic apasă câtă o columnă mercurială înaltă de 760 mm. séu câtă una de apă înaltă de 10.33 m. După-ce însă apăsământul unei columne de apă înaltă de 10.33 m. face pre un cm. □ chiar 1.033 chgr. pentru împregiurări normale afirmăm și constatăm, că aerul atmosferic apasă pe fiă-care cm. □ cu o putere de 1.033 chgr. Acestă apăsământ séu acestă putere expansivă atěrnă dela două împrejurări principale, anume dela *desimea* și dela *căldura* aerului. Cu câtă e mai mare desimea și căldura, cu atâtă e mai mare și expansiunea aerului. Fiindă puterea expansivă mai intensivă ca de comună, atunci și mercuriul va sta în tubul torricellian mai sus ca la 760 mm. și din contră. Punendu așa dară tubul torricellian într'un stelagi atěrnat vertical pe un părete, avem înaintea noastră un aparat, ce se numește *barometru* séu profet de timp, de ore-ce de pe înălțimea mercurială putem anuncia barem cu 24 ore înainte schimbările, ce au să obvină în aerul atmosferic. Îndată-ce a fostă cunoscută puterea expansivă a aerului atmosferic, mulți omeni cugetători s'au pus pe lucru și au obținut succese mari, binemeritându astfel de sörtea omenimei. Înre acei bărbați distinși enumerăm cu totă reverința pe demnul *Otto de Guericke*, judele din Magdeburg, carele a inventat la anul 1650 aparatul memorabil, ce-lu cunoșcem sub numele de *pumpă de aer*, un aparat de multă preț, carele de atunci până aci s'a perfecționat de minune. Astăzi avem *pumpe* de aer cu ventil și cu cocoș, atât pentru răirea, câtă și pentru condensarea aerului. Cu *pumpele* acelea ne putem înfașă expansiunea câtă de intuitiv și sântem în stare să înțelegem în multe privințe

importanța aerului atmosferic asupra făpturilor, pe cari creatorul a aflat de bine a le destina de cetățeni ai pământului.

Adaugem aici unele cazuri speciale, referitoare la lucrarea *expansiunii aerului atmosferic*.

E știut, că fericirea nu locuiește totdeauna în palaturi, ci adeseori o aflăm și prin colibile țărănești. Dacă nouă nu ne stau la dispoziție mijloace materiale, ca mai înainte amintitului jude din Magdeburg, apoi de aici nu urmăm, că noi nu putem vorbi cu natura direct. Natura nu e mamă vitregă; ea este grațioasă față de toți câți o află demnă de a conversa cu ea; deci și nouă ne deschide porțile pomposului său palat, și ne permite să o admirăm.

Să ne înfățișăm nescie semigloburi, după construcțiunea lui *Ottone*, cari între pereții lor să închidă un dm. cubic de aer, și o *pumpă*, carea răresce aerul pe de 8 ori. Considerându acum că suprafața unui dm. cub. este de 600 cm. \square și că aerul apasă pe fiecare cm. \square cu putere de 1.033 chgr. atunci dacă am pute delătura tot aerul din lăuntrul semigloburilor — aerul cel de afară ar apăsa pe suprafața semigloburilor cu o putere chiar de 619.8 chgr. și apoi spre a le depărta de olaltă s'arū recere o putere tot atāt de mare.

Cu acest aparat simplu putem arăta și alte efecte de ale *expansiunii*, respective de ale aerului atmosferic, și anume:

Porositatea corpurilor (plóea mercurială, scóterea de aer din apă); spargerea sticlei (pergamentului) și a beșiceii; uciderea animalelor prin detragerea aerului și vioiciunea lor prin admiterea aceluia; totu așa stingerea luminărei și aprinderea ei; ferbarea apei la 30—40° C.; căderea liberă; propagarea suhetului și altele.

Nu vom continua aci espunerea celorlalte cazuri speciale, ce se basază pe *expansiunea* aerului atmosferic, nici a diferitelor mașine referitoare la acea *expansiune*, mașine din cari omul scóte multe folóse practice. Nu vom examina nici *expansiunea* celorlalte corpuri gazóse, din cari earăși resultă o mulțime de arme, ce omul le aplică pentru învingerea pedecilor, pe cari le întimpină pe calea cea pedisă a perfecțiunii. Pe temeiul celor espuse ajunge, credem, a constata, că *expansiunea* aerului este pentru noi un dar neprețuibil alū naturei și că trebuie să ne simțim fericiți vedēnd cum natura vorbesce cu noi, dacă voim să o ascultăm.

Teodoru Ceontea.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 75/1890.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 23 Aprilie n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., I. V. Russu, Nican. Frateșu, E. Măcelariu, Ioan Popescu, Parteniu Cosma, N. Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 29. Directorul institutului de credit și economii „Albina“, dl. P. Cosma, membru al comitetului, prin hârtia d. 29 Martie a. c. Nr. 6597 încunoscînteză comitetul, că adunarea generală a acționarilor numitului institut, ținută în 28 Martie a. c., ca și în anul trecut și totu sub acelea condițiuni, a votat din cuota menită pentru scopuri culturale și de binefaceri:

1. Școlii civile de fete a Asociațiunii, pentru acoperirea trebuințelor curente 500 fl.,

2. Asociațiunii transilvane spre crearea respective susținerea a 10 stipendii de câte 50 fl. pentru elevele internatului împreună cu școala civilă de fete 500 fl. Suma de 500 fl. votată școlii s'a transpus în contul curent al școlii, ear cca votată Asociațiunii s'a transpus în contul curent al Asociațiunii. Despre dotațiunea școlii s'a fostu avisat și direcțiunea școlară. (Ex. Nr. 56/1890).

— Subvențiunile considerabil și patriotice votate de către adunarea generală a „Albinei“ se ia cu mulțămîta spre știință cu adausul, că cassarul Asociațiunii să fi îndrumat a face introducerile de lipsă în cărțile Asociațiunii, ca astfel acestea să consune cu contul curentu dela institutul „Albina“.

Pentru conferirea stipendiilor create respective susținute de institutul „Albina“ încă și pe anul școlastic ce va urma, se va escrie concursu la timpul se.

Nr. 30. D-lu avocat B. P. Harșanu, prin hârtia d. 30 Martie a. c., răspundendu la însărcinarea primită cu datul 25 Februarie a. c. Nr. 37, de a arăta stadiul în care se află cauzele de proces ale Asociațiunii, raporteză, că în ceea-ce privesce lăsămîntul după fericitul Avramu Iancu, pentru rectificarea cărții funduare, e pusă pertractarea pe 13, Iunie a. c. ear în cauza referitoare la rațiociniul avocatului Mateiu Nicola pertractarea e fixată pe 16 Aprilie a. c.; în cauza referitoare la donațiunea de 300 fl. a lui G. Vișa, pretenșiunea Asociațiunii la distribuirea prețului de vîndare nu s'a pututu efeptu din motivu, că în sensul §-lui 201 art. de lege 60 din 1881 urmata plătire este a se nota pe obligațiunea originală; obli-

gațiunea, care servește de basă la pretensiune s'a predată la fostul avocat Kováts din Beiușu, care a fost substituit pe adv. Elekes, ambii acum răposați; d-lu Harșanu arată mai departe, că a făcut pașii de lipsă pentru amortisarea obligațiunii și că pretensiunea s'a luat în deposit judecătorescu și se află depusă la perceptoratul din Beiușu (Ex. Nr. 57/1890).

— Spre știință.

Nr. 31. Direcțiunea despărțământului XVII (Reghinu) alu Asociațiunii prin hârtia dto 15 Martie a. c. subșterne spre revisiune protocolul subcomitetului dela 15 Martie a. c.

Din acestu protocolu, în care se cuprind vederile subcomitetului asupra proiectului pentru o nouă arondare a despărțământelor Asociațiunii și se reclamă suma de 284 fl., administrată de acestu comitetu sub numele despărțământului XVII, se vede, că subcomitetul a decis în unanimitate, ca acestu comitetu să fiă rugatu a dispune, ca adunarea generală proximă a Asociațiunii să și țină ședințele în Reghinul săsescu. (Ex. Nr. 58/1890).

Luându comitetul cu plăcere act de invitarea, ce i se face Asociațiunii, decide, ca adunarea generală a Asociațiunii transilvane să se țină în acestu an în Reghinul săsescu, rămânendu ca, luându în considerațiune mai alesu împregiurările locale și ale regiunii respective, terminul aceleia să se fixeze mai deaprobe în conțelegere cu subcomitetul respectiv și cu pt. inteligența română din Reghinu și giuru.

Asupra celorlalte concluse din protocolul substernutu își rezervă comitetul a reveni în cea mai deaprobe a sa ședință.

Nr. 32. Ioanu Rațiu, studentu de clasa VII gimnasială în Cluj și stipendist alu Asociațiunii și legitiméază sporiul făcutu în studiul în decursul celor 2 trimestre ale anului scolasticu curentu (Ex. Nr. 60/1890).

— Spre știință.

Nr. 33. Direcțiunea școlei civile de fete prin hârtia dto 30 Martie a. c. Nr. 47 subșterne spre revisuire procesul verbalu alu conferinței corpului didacticu dela 19 Martie a. c.

În protocolul substernutu se constată între altele:

a) că inspectorul reg. de școle, d-lu consilieru reg. E. de Trauschenfels a vizitat în 14 Martie a. c. cu deamênutul internatulu ear' în 17 Martie școla, asistându la prelegeri în clasa IV în ora de Geografiă și Istoriă, și și-a esprimat deplina sa mulțămire atât cu privire la internatu cât și cu privire la mersul învățământulu.

b) că progresul în învățământu și starea morală e normală, și că greutățile intimpinate de elevele venite mai târziu séu dela institute streine au dispărutu în partea cea mai mare, și că în fine progresul preste totu e îmbucurătoru. (Ex. Nr. 63/1890).

— Cuprinsul protocolului conferinței corpului didacticu dela 19 Martie a. c. servește spre știință plăcută.

Nr. 34. D-lă avocată B. P. Harșană prin hârtia dto 5 Aprilie a. c. încunoscînteză comitetul, că în urma cercetărilor făcute la cărțile funduare în Abrudă, a aflată, că tătă averea rēmasă după preotul Ioană Iancu din Vidra, care e testată, cu dreptă de proprietate, Asociațiunii transilvane în scopul creării unei fundațiuni, fiindă vėduva preotėsă, acum măritată după d-lă P. Ioanette, numă usufructuara aceleia pe viață, este înscisă în protocolul cărții funduare a comunei Vidra super., Nr. 9, pe numita vėduvă preotėsă cu dreptă de proprietate, și e de părere, ca să se facă pașii de lipsă pentru rectificarea cărții funduare (Ex. Nr. 67/1890).

— Spre șciință cu aceea, că încă înainte de a fi întrată hârtia d-luă adv. Harșană, dar în urma informațiunilor verbale primite dela dēnsulă, s'au luată pe cale presidială măsurile de lipsă pentru a se erua starea lucrului și eventuală pentru a se rectifica cartea funduară provocată de d-lă avocată Harșană.

Nr. 35. Comisiunea emisă prin decisulă comitetului dto 15 Februarie 1889, cu însărcinarea de a cerceta, dacă tôte reparaturile, pe cari d-lă I. Petrașcu capitană ces. și reg. în pensiune le a întrodusă în cuartirulă ce l'a închiriată în casele Asociațiunii și pentru cari, pe basa conturilor subșternute, cere despăgubire în suma de 31 fl., au fostă indispensabile și tôte de natură, ca să cadă în sarcina Asociațiunii, raporteză, că o parte din numitele reparatură în suma de 21 fl. sîntă de natură de a fi despăgubite, și propune, car comitetulă decide (Ex. Nr. 31/1889). și 53/1890).

— D-lă I. Petrașcu, capitană ces. și reg. în pensiune, să fiă despăgubită pentru reparaturile, ce le-a întrodusă în cuartirulă ce l'a închiriată în casele Asociațiunii cu suma de 21 fl., care sumă se asemneză la cassa Asociațiunei spre plătire la mână numitului domnă copitană.

Nr. 36. Au întrată la comitetă taxe de membrii dela: Dr. Nicolaă Maieră în Seliște 100 fl., taxa de membru pe viață, Teodoră Popă în Baia de Crișă 5 fl. pro 1889, Ioană Russu în Bradă 5 fl. pro 1889, Dr. Teodoră Mihalyi din Dejă 5 fl. pro 1889, Constantină Costină în Bradă 5 fl. pro 1888, Micu Simionă în Alba-Iulia 5 fl. pro 1890.

— Spre șciință.

Sibiū, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioană Crișiană m. p.
secretară II.

Verificarea acestui procesă verbală se încrede d-loră: E. Măcellariū, I. V. Russu, Nicanoră Frateșă.

S'a cetită și verificată, Sibiū în 29 Aprilie 1890.

Ioană V. Russu m. p.

Nicanoră Frateșă m. p.

E. Măcellariū m. p.